

KLJUČNI POKAZATELJI POŠTANSKOG TRŽIŠTA EU I NJIHOVA MOGUĆA IMPLEMENTACIJA U ANALIZI POŠTANSKOG TRŽIŠTA REPUBLIKE SRBIJE

Goran Paunović¹, Nikola Trubint^{1,2}

¹Regulatorna agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge-RATEL,
goran.paunovic@ratel.rs

²Fakultet tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu,
nikola.trubint@ratel.rs

Sadržaj: *Evropsko poštansko tržište se brzo menja. Analizu i razvoj tržišta sprovodi Evropska regulatorna grupa za poštanske usluge – ERGP, koja je savetodavni organ Evropske komisije. Analiza se vrši praćenjem ključnih, tržišnih indikatora, koji su podložni reviziji. Ratel (NRA – Nacionalna regulatorna agencija Srbije) aktivno učestvuje u radu ERGP-a u pomenutim analizama i izradi izveštaja. Primenom koncepta EU na poštansko tržište RS, mogu se ostvariti benefiti u analizi tržišta poštanskih usluga, što je dobra polazna osnova za donošenje odgovarajućih regulatornih odluka. Ovaj rad otvara pitanje primene i svrsishodnosti celokupnog koncepta i može biti kvalitetno polazište u kreiranju dinamičkog modela za praćenje nacionalnog poštanskog tržišta.*

Ključne reči: *poštansko tržište, ERGP- Evropska regulatorna grupa za poštanske usluge, prikupljanje podataka, tržišni modeli;*

1. Uvod

Posedovanje tačnih i uporedivih informacija o poštanskom tržištu i njegovom razvoju, daje mogućnost nacionalnim regulatornim agencijama (NRA) da donose ispravne regulatorne odluke, da osiguraju i omoguće kvalitetno pružanje održive univerzalne poštanske usluge, zaštite korisnike usluga i osiguraju dalji nesmetani razvoj tržišta i konkurencije. U tom smislu, Direktiva o poštanskim uslugama daje ovlašćenja nacionalnim agencijama da traže informacije od poštanskih operatera. Izvršavanje zadataka NRA uveliko zavisi od posedovanja ažurnih informacija o tržištu. NRA, takođe, imaju obavezu da pruže Evropskoj komisiji odgovarajuće i relevantne informacije koje se onose na nacionalno tržište, te informacije se dostavljaju unosom podataka u aplikaciju koju je razvila evropska komisija.

Na evropskom nivou 2010. godine formirana je Evropska regulatorna grupa za poštanske usluge (ERGP), kao telo koje pomaže Evropskoj komisiji u pogledu razvoja unutrašnjeg tržišta poštanskih usluga i primene regulatornog okvira za poštanske usluge u EU. Praćenje evropskog poštanskog tržišta je neophodno kako bi se ispunili regulatorni

ciljevi zaštite krajnjih korisnika i podstakao razvoj konkurencije. ERGP prikuplja informacije o razvoju tržišta poštanskih usluga od zemalja članicama EU i zemalja posmatrača. Ratel (NRA Srbije) učestvuje u radu ERGP-a kao posmatrač.

Dobro poznavanje tržišta ključno je za njegovo otvaranje, što dovodi do nemerljivih benefita za sve: korisnike poštanskih usluga, potrošače i preduzeća (proizvođače dobara). ERGP je identifikovao ključne indikatore za praćenje razvoja tržišta, izabranih na osnovu njihovog značaja i to su:

- tržišni pokazatelji,
- struktura tržišta,
- obim,
- prihodi,
- zaposlenost i
- pristupne tačke.

U tabeli 1. Navedeni indikatori ERGP-a su razvrstani detaljno.

2. Metodologija prikupljanja podataka ERGP-a

Metodologija rada ERGP-a, vezano za analizu tržišta, zasniva se na izradi upitnika, koji se šalje svim regulatornim agencijama (članovima ERGP-a i posmatračima). Upitnik popunjavaju NRA i vraćaju ERGP-u. Upitnik sadrži bitne podatke o indikatorima vezano za nacionalna tržišta zemalja članica EU i zemalja posmatrača. ERGP, potom, analizira prikupljene upitnike i sačinjava izveštaj. Najnoviji izveštaj ERGP-a zasnovan je na odgovorima (na upitnik) koji su prispeli iz 28 zemalja. Period opservacije je vremenski interval od 2013. do 2017. godine.

Svi podaci korišćeni u izveštaju potiču iz odgovora na upitnike. Nacionalni regulatorni organi prikupljaju podatke o tržištu i za svoje potrebe (i objavljuju ih u godišnjem pregledu tržišta koji je uglavnom javno dostupan). Definicije nekih indikatora često nisu potpuno iste za sve zemlje, pa prilikom poređenja treba uzeti u obzir specifičnosti konkretnih zemalja. Takođe, treba napomenuti da ovlašćenja NRA za prikupljanje podataka na tržištu mogu uticati na detalje i kvalitet informacija.

Posmatrajući Evropsko tržište, u cilju identifikovanja geografskih trendova, ERGP je koristio sledeće klastere (regije):

- Zapadne zemlje: Austrija, Belgija, Nemačka, Danska, Finska, Francuska, Irska, Luksemburg, Holandija, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo;
- Južne zemlje: Kipar, Grčka, Španija, Italija, Malta, Portugal;
- Istočne zemlje: Bugarska, Češka, Estonija, Hrvatska, Mađarska, Litvanija, Letonija, Poljska, Rumunija, Slovenija, Slovačka;
- Zemlje van Evropske unije (EU): Švajcarska, Island, Norveška, Republika Srbija.

Tabela 1. Ključni indikatori tržišta koje prati ERGP

Grupe indikatora	Ključni indikatori tržišta
Tržišni pokazatelji	
Cena pojedinačne usluge	-Cena za prior/neprior pismo do 20g (u EUR) -Cena za prior. pismo MPS (Evropa) za I stopu mase (eur) -Cena prioritnog paketa UPS -Cena slanja prior. paketa u sus. zemlju (MPS)
Razlika u ceni (odnosi cena)	-Razlika cene prior.i neprior. pisma u UPS -Razlika u ceni prior. pisma u MPS i UPS -Razlika u ceni prior. pak (od 2 kg) u MPS/UPS
Struktura tržišta	
Aktivni davaoci poštanskih usluga	-Broj provajdera poštanskih usluga -Trend broja provajdera poštanskih usluga
Indikatori nivoa tržišne koncentracije	-HHI indeks za obim usluga/prihod -Broj operatora sa više od 1% učešća na tržištu (obim/prihod)
Udeo JPO na tržištu	-Udeo JPO u obimu (uk poš./pisama/(pak./ekspres/ne-ekspres)) -Udeo JPO u prihodu (uk./pisama/(pak./ekspres/ne-ekspres))
Obim usluga	
Trend obima usluga	-Uk.obim (svih usl./pisama/paketa/ekspres) -Pros. god. prom (%) za usluge (uk/pis./pak/ekspres)
Udeo poštanskih pošiljaka u obimu	-Udeo paketa u uk. obimu -Udeo ekspres paketa u paketima -Udeo paketa (UPS) u uk. paketima -Odnos br. primlj. i posl. pak. u MPS (pretežni pošilj./prim.)
Ukupan obim usluga (UPS i MPS) po vrsti usluga (pisma, paketi, ekspres)	-Uk. obim usl. UPS i MPS (za pis./pak./ekspres) -Uk. obim po gl. stan. (za pis./pak./ekspres)
Prihodi	
Trend ukupnih prihoda	-Trend ukupnih prihoda -Trend prihoda po usluzi (pismo, paket/ekspres) -Trend promena između 2 sus. godine po usl. (pis/ pak/ekspres)
Udeo u poštanskim prihodima	-Udeo usluge (pismo, paket, ekspres) u uk.prihodima
Prihod po glavi stanovnika	-Ukupan pošt. prihod po glavi stanovnika
Prihodi po vrsti usluga (pisma, paketi, ekspres)	-Prihodi po vrsti usluga (pisma, pak, ekspres)
Prosečni prihodi po pošiljci	-Prosečni prihod po pošiljci -Pros. prihod po usl. (pis/pak/pak(UPS/MPS))
Zaposlenost u poštanskom sektoru	
	-Ukupna zaposlenost kod JPO/OPSP -Udeo zaposlenost kod JPO/OPSP u odnosu na RS
Pristupne tačke	
JPM i poštanske poslovnice	-Ukupan broj kod JPO i OPSP
Pristupne tačke po području	-Na 100 km ²
Pristupne tačke po populaciji	-Na 10 000 stanovnika
Parcel Locker-i	-Uk broj kod JPO i OPSP

3. Ocena tržišta poštanskih usluga Evrope – primena ključnih indikatora ERGP-a

Uzimajući u obzir najnovije podatke, na osnovu ključnih indikatora ERGP-a, (koji se odnose na period od 2013. do 2017. godine) a koje je ERGP obradio, mogu se na nivou evrope uočiti sledeća kretanja na tržištu [6]:

- U svim regionima uočen je pad obima pismonosnih pošiljaka, što je najviše izraženo u zemljama zapadne evrope (41%);
- Značajan rast obima paketskih usluga;
- Tržište ekspres usluga je nastavilo da raste sa prosečnom stopom od 37,5%;
- Ukupni prihodi u poštanskoj delatnosti povećani su za 2,4%;
- Prihodi od pismonosnih usluga su opali u svim regionima (-1,7%), osim u zemljama van EU (gde je zabeležen rast od 4,7%);
- Prihodi od paketa porasli su u svim regionima (6,3%), kao i prihodi ostvareni na tržištu ekspres usluga (7,6%);
- Došlo je do povećanja broja aktivnih poštanskih operatera na nivou evrope. Najveći rast uočava se u južnoj regiji. (broj operatera se povećao za 731, što je za 18% više nego u 2013. godini). Najveći rast broja aktivnih poštanskih operatera zabeležen je u Italiji;
- Analiza Herfindahl-Hirschman indeksa (HHI) pokazuje da je evropsko tržište poštanskih usluga visoko koncentrisano, (prosečni HHI indeks od 2000, kako po pitanju obima usluga, tako i po pitanju prihoda). Takođe, može se uočiti da je u zemljama istočne evrope u proseku niži nivo koncentracije. Podaci takođe pokazuju da je, nivo koncentracije tržišta veći u smislu obima usluga (nema zemlje sa HHI indeksom ispod 2000, u 2017. godini);
- Promene HHI indeksa nisu značajne u periodu između 2016.-2017. godine, što ukazuje na stabilizaciju tržišta;
- Broj poštanskih operatera sa više od 1% učešća (u obimu usluga) na tržištu poštanskih usluga potkrepljuje prethodni zaključak o koncentraciji poštanskog tržišta u Evropi (2017. godine broj operatera sa više od 1% poštanskog tržišta je manji od 20%, od ukupnog broja aktivnih poštanskih operatera);
- Davaoci univerzalne poštanske usluge imaju visok udeo na tržištu, što se tiče obima usluga, za pisma i za usluge van domena ekspres usluga (95% u 2017. godini). Tržišni udeli davaoca univerzalnih poštanskih usluga, u smislu obima, po pitanju paketa i ekspres usluga su mnogo niži (i nalaze se na nivou od oko 13%);
- Što se tiče tržišnih udela u pogledu prihoda, učešće davaoca univerzalnih usluga (za pisma) uglavnom je ostalo stabilno, dok je za pakete zabeležen blagi rast u 2017. u odnosu na 2013. godinu (10% naspram 8%). Slično onome što se primećuje u pogledu obima, davaoci univerzalne usluge imaju tendenciju da imaju mnogo veći udeo prihoda u domenu usluga van ekspres pošiljaka;

- Ukupna zaposlenost u poštanskoj delatnosti je smanjena za 4%. Ovo smanjenje je posledica smanjenja broja zaposlenih kod davaoca univerzalne usluge. S druge strane, broj zaposlenih kod ostalih poštanskih provajdera povećao se za 6,4%. Davaoci univerzalne usluge i dalje imaju više zaposlenih nego privatni operatori. Broj zaposlenih kod davalaca univerzalne usluge predstavlja prosečno 0,6% ukupne zaposlenosti u Evropi, dok broj zaposlenih kod privatnih poštanskih operatera čini 0,1% ukupne zaposlenosti u Evropi, 2017. godine;
- U periodu 2013.-2017. godine ukupan broj pristupnih tačaka (poštanskih poslovnica - privatnih operatera, jedinica poštanske mreže - javnog operatera) smanjio se za 1,5%. Broj pristupnih tačaka u 2017. godini sličan je onom u 2013. godini. Broj poslovnica privatnih operatera varirao je tokom ovog perioda. Može se, takođe, primetiti da je broj jedinica poštanske mreže davalaca univerzalne usluge na 100 km² veoma heterogen, među ERGP zemaljama, kao i broj poslovnica privatnih operatera. Ovo se takođe uočava prilikom analize broja pristupnih tačaka na 10 000 stanovnika. Podaci zabeleženi 2017. godine se ne razlikuju značajno od onih u 2013. godini;
- Što se tiče „parcel lockera“, u većini zemalja za koje postoje podaci, broj istih se povećava.

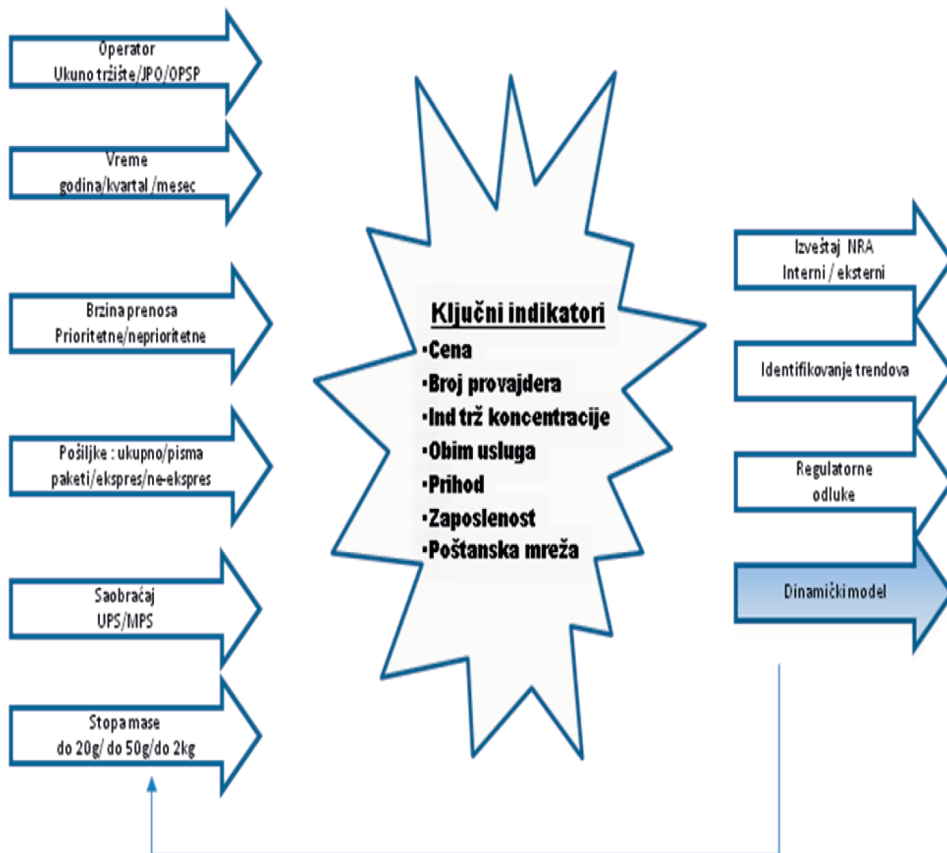
4. Indikatori ERGP-a na tržištu poštanskih usluga u RS

Regulatorna Agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije RATEL koristeći navedene parametre sprovodi raznovrsne analize od kojih je najznačajnija Godišnja Analiza tržišta poštanskih usluga Republike Srbije, koja uključuje oblast univerzalne usluge JPO - Javni Poštanski Operator (USP-Universal Service Provider) i komercijalnih usluga ostali poštanski operatori OPSP (Other Postal Service Providers).

Period za koji se prikupljaju i obrađuju podaci prema potrebi može biti na godišnjem nivou, kvartalnom ili mesečnom. Mogu se pratiti prioritete ili neprioritetne pošiljke, sve usluge ili po vrstama (pisma, paketi, ekspres/ne-ekspres pošiljke). Domen interesovanja može biti unutrašnji ili međunarodni saobraćaj, ili konkretna određena zemlja, a stope mase mogu biti do 20g, do 50g, ili do 2 kg, a po potrebi i druge.

Prikupljanjem ključnih indikatora po pitanju cene, broja provajdera, indikatora tržišne koncentracije (HHI indeks), obima usluga, prihoda, zaposlenosti i poštanske mreže, Agencija može da sačini kvalitetne interne i eksterne izveštaje, identifikuje trendove na tržištu kao i da donese adekvatne regulatorne odluke.

Međutim, krajnji cilj celokupnog pristupa je izrada dinamičkog modela nacionalnog poštanskog tržišta. U procesu izrade ovog modela otvara se mogućnost za saradnju Agencije sa državnim, naučnim i softverskim institucijama. Na slici broj 1 . dat jee prikaz moguće primene indikatora ERGP-a u funkciji izrade dinamičkog modela za praćenje nacionalnog poštanskog tržišta.

Slika 1. Ključni indikatori tržišta koje prati ERGP u cilju izrade dinamičkog modela za praćenje nacionalnog poštanskog tržišta

5. SWOT analiza primene ključnih indikatora ERGP-a na tržište poštanskih usluga u Republici Srbiji

Primenom ključnih indikatora ERGP-a na poštansko tržište RS, mogu se stvoriti nove šanse za razvoj nacionalnog tržišta i identifikovati opasnosti. Ključni indikatori, mogu da ukažu na snage i slabosti poštanskog tržišta na nacionalnom nivou. Primena ključnih indikatora ERGP-a na nacionalno poštansko tržište jednostavnija je ako se odvojeno posmatraju parametri koji se odnose na usluge i parametri koji se odnose na poštansku mrežu. U radu su zato prikazane dve SWOT analize (za usluge i mrežu respektivno).

Imajući u vidu da je svako tržište specifično treba obazrivo pristupiti direktnoj primeni ovih parametara na nacionalno tržište Republike Srbije. SWOT analizom (tabela 2. i tabela 3.) uočavamo specifičnosti nacionalnog poštanskog tržišta. Ove specifičnosti imaju snage i slabosti, koje se mogu izroditi u opasnosti ili pretvoriti u šanse.

Tabela 2. SWOT analiza - ključnih indikatora ERGP-a vezanih za usluge

Strengths-snage	Weaknesees-slabosti
<p style="text-align: center;">Cene</p> <p>-Niske cene odgovaraju krajnjem korisniku;</p>	<p style="text-align: center;">Cene</p> <p>-Nisu tržišno orjentisane; -Niske cene u rez. servisu prete da ugroze održivost univerzalne usluge (cene rezervisanih usluga ne pokrivaju poslovanje univerzalne usluge); -JPO ne primenjuje troškovno računovodstvo;</p>
<p style="text-align: center;">Klasifikacija usluga</p> <p>-Klasifikacijom usluga u skladu sa EU regulativom ostvaruje se kompatibilnost sa EU tržištem (mogućnost za benchmarking i jednobrazno merenje kvaliteta-standard EN 13850);</p>	<p style="text-align: center;">Klasifikacija usluga</p> <p>-Klasifikacija usluga nije u skladu sa EU (npr. prioritetne i neprioritetne); -Bez klasifikacije usluga kao u EU, podaci o kvalitetu nisu uporedivi;</p>
<p style="text-align: center;">Učešće na tržištu</p> <p>-Kvantifikovanim praćenjem učešća na tržištu, smanjiće se monopol;</p>	<p style="text-align: center;">Učešće na tržištu</p> <p>-Širok opseg univerzalne usluge; -Postoji rezervisano područje, što dovodi do velike koncentracije tržišta;</p>
<p style="text-align: center;">Podaci o obimu i prihodu</p> <p>-Kvantifikovan prikaz realnog obima usluga/prihoda; -Na jednom mestu su svi podaci (god, kvartalni, pregled tržišta);</p>	<p style="text-align: center;">Podaci o obimu i prihodu</p> <p>-NRA nema mogućnost da proveri tačnost dostavljenih podataka; -Ne daje kvantifikovan prikaz troškova i profita (prihod –trošak);</p>
Oportunities-šanse	Threats-opasnosti
<p style="text-align: center;">Cene</p> <p>-Tržišno orjentisane cene; -Održiva univerzalna usluga; -Liberalizacija tržišta; -Korisnik u sedištu pažnje; -Pošteno tržišno nadmetanje;</p>	<p style="text-align: center;">Cene</p> <p>-Mogućnost dappingovanja cena; -Niske cene u rez servisu prete da ugroze održivost univerzalne usluge; -Cene rezervisanih usluga ne pokrivaju poslovanje u segmentu univerzalne usluge; -JPO ne primenjuje troškovno računovodstvo, (povećanje cena-sporno);</p>
<p style="text-align: center;">Klasifikacija usluga</p> <p>-Usaglašavanje će dovesti do uporedivih izveštaja i realne slike na tržištu RS; -Mogućnost klasifikovanja usluga izmenom posebnih uslova poštanskog operatora;</p>	<p style="text-align: center;">Klasifikacija usluga</p> <p>-Ne usvajanje klasifikacije kao u EU odlaže realno sagledavanje stanja unutrašnjeg tržišta;</p>
<p style="text-align: center;">Učešće na tržištu</p> <p>-Mogućnost da na tržištu svi imaju jednake uslove;</p>	<p style="text-align: center;">Učešće na tržištu</p> <p>-Primena novog zakona pre nego što se reše postojeće slabosti na tržištu; -Potencijalna opasnost da novi zakon ne reši bitna pitanja; -Usporen razvoj tržišta;</p>
<p style="text-align: center;">Podaci o obimu i prihodu</p> <p>-Stručni nadzor, nadležnost Agencije u predlogu novog zakona;</p>	<p style="text-align: center;">Podaci o obimu i prihodu</p> <p>-Rad sa podacima koji se ne kontrolišu;</p>

Tabela 3. SWOT analiza - ključnih indikatora ERGP-a vezanih za poštansku mrežu

Strengths-snage	Weaknesses-slabosti
<p>Broj provajdera</p> <p>-Više provajdera sa značajnom tržišnom snagom = razvijenije tržište;</p>	<p>Broj provajdera</p> <p>-Ne mora biti u korelaciji sa stepenom razvoja tržišta (slabost parametra);</p>
<p>Zaposlenost u sektoru</p> <p>-Veća uposlenost sektora dovodi do nacionalnog razvoja;</p>	<p>Zaposlenost u sektoru</p> <p>-Pad obima usluga dovodi do smanjena uposlenosti u sektoru;</p>
<p>Mreža-pristupne tačke (Dostupnost)</p> <p>-Širenje dostupnosti poštanske mreže u interesu korisnika;</p>	<p>Mreža-pristupne tačke</p> <p>-Širenje kapaciteta mreže nije vezano samo sa zahtevima tržišta;</p> <p>-Rast broja JPM nije u korelaciji sa zahtevima nacionalnog tržišta;</p>
Opportunities-šanse	Threats-opasnosti
<p>Broj provajdera</p> <p>-Rast broja provajdera = mogućnost izbora za korisnika;</p> <p>-Mogućnost udruživanja provajdera (potencijalno novi davalac UPU);</p>	<p>Broj provajdera</p> <p>-Ne mora obavezno biti u korelaciji sa stepenom razvoja tržišta;</p>
<p>Zaposlenost u sektoru</p> <p>-Rast obima komercijalnih usluga - dalje zapošljavanje (pre svega kod OPSP), razvoj preduzetništva, konkurentno tržište, kvalitetnije usluge, zadovoljniji korisnik;</p>	<p>Zaposlenost u sektoru</p> <p>-Pad obima usluga može dovesti do napuštanja delatnosti kvalitetnih kadrova i prestanka rada pojedinih operatera;</p>
<p>Mreža - pristupne tačke</p> <p>-Poštanska mreža u skladu sa potrebama nacionalnog tržišta;</p> <p>-Plansko širenje mreže JPO;</p>	<p>Mreža - pristupne tačke</p> <p>-Širenje kapaciteta poštanske mreže bez kriterijuma, neracionalno;</p> <p>-Rast broja JPM nije u korelaciji sa zahtevima nacionalnog tržišta;</p>

Cene poštanskih usluga u RS su u grupi najnižih u Evropi. Cene nisu tržišno orjentisane, zapravo, niske cene odgovaraju krajnjem korisniku, ali postoji opasnost da niske cene u rezervisanom opsegu ugroze održivost univerzalne poštanske usluge. Rezervisane usluge predstavljaju način finansiranja univerzalne usluge, ukoliko rezervisane usluge ne donose dobit postoji mogućnost da univerzalna usluga postane neodrživa.

JPO još uvek nije u potpunosti primenio troškovno računovodstvo, alociranjem svih troškova na nivo usluge. Nepotpuna primena troškovnog računovodstva dodatno otežava pristupak za promenu cena u domenu univerzalne usluge, usporava razvoj i održivost univerzalne poštanske usluge.

Usluge nisu klasifikovane u skladu sa EU standardima pa je uporedna analiza često neizvodljiva ili dovodi do nepreciznih zaključaka. Usluge nisu razvrstane po brzini prenosa na prioritete i neprioritetne, što ne samo da je nedostatak sa aspekta zahteva korisnika, već se odražava i na kvalitet usluga, realno JPO bi mogao da ponudi viši kvalitet usluga, ukoliko bi imao uslugu prioritete pošiljke, kroz primenu standarda kvaliteta EN 13850.

Cilj EU i njenih država je da stvore takve uslove na tržištu za ravnomeran razvoj svim operatorima, neispunjenje ovog cilja je jedna od tržišnih opasnosti i može, između ostalog, da proistekne iz ograničenja kojih ima u regulativi (zakonu i podzakonskim aktima). U predlogu zakona o poštanskim uslugama predviđena je postupna liberalizacija (limit po masi se smanjuje sa 100g na 50g, za pismo prve stope težine i najbržeg stepena prenosa), što svakako osnažuje privatne operatore da se pozicioniraju u ovom segmentu tržišta, a s druge

strane javnom poštanskom operatoru pruža mogućnost da i dalje kompenzuje trošak koji nastaje pružanjem univerzalne poštanske usluge.

Precizni podaci o obimu i prihodu daju mogućnost za detaljne analize tržišta, ali se slabost ogleda u tome što ne postoje mehanizmi kontrole podataka koje su dostavili operatori, mada se usvajanjem novog zakona očekuje da Agencija dobije novu nadležnost - stručni nadzor, kroz koju bi se ovaj problem mogao otkloniti.

Podatak o broju poštanskih operatora na tržištu ne mora obavezno biti u korelaciji sa stepenom razvoja tržišta, ali sa druge strane broj operatora sa značajnom tržišnom snagom ukazuje da je tržište više razvijeno.

Zaposlenost u poštanskom sektoru, donosi šanse za rast obima komercijalnih usluga i daljeg zapošljavanja kod OPSP, razvoja preduzetništva, veće konkurencije, kvalitetnijih usluga, zadovoljnijih korisnika i šire gledno, razvoja na nacionalnom nivou.

Definisanje poštanske mreže u skladu sa potrebama nacionalnog tržišta, uz poštovanje kriterijuma treba da bude prioritet, kako bi se racionalno koristila sredstva namenjena univerzalnoj usluzi.

Najbitnije šanse, tj mogućnosti, kao i opasnosti koje proističu u slučaju primene ključnih indikatora ERGP-a, na tržište poštanskih usluga RS, izložene su u tabeli 4.

Tabela 4. Rezultat SWOT analize – najbitnije šanse i najveće opasnosti uočene primenom ključnih indikatora ERGP-a, na tržište u RS

Najbitnije šanse	Najveće opasnosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pouzdane informacije o tržištu-pouzdati trendovi; ▪ Ispravne regulatorne odluke; ▪ Dinamički model tržišta - mogućnost dobijanja realne kvantifikovane vrednosti tržišta u vremenu; ▪ Realizacija nacionalnog cilja: poštansko tržište atraktivno za investicije, ulaganje kapitala/dolazak na tržište svetskih prodavaca; ▪ Intenzivan razvoj e-trgovine; ▪ Održiva univerzalna usluga; ▪ Konkurentno tržište, (Liberalizacija (fazna) i ukidanje monopola); ▪ Zadovoljni korisnici; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepouzdana informacije o tržištu-nepouzdati trendovi; ▪ Loše regulatorne odluke; ▪ Monopolizovano tržište - Postojanje rezervisanog servisa; ▪ Poštansko tržište koje nije poželjno za ulaganje, nema ulaganja; ▪ Nerazvijena e-trgovina; ▪ Neodrživa univerzalna usluga; ▪ Sporost u razvoju UPO; ▪ Korisnik koji nije zadovoljan (univerzalnom) uslugom;

Mogućnosti (opportunities) koje se mogu uočiti na nacionalnom tržištu Srbije su, da na osnovu pouzdanih informacija o tržištu regulator donese ispravne regulatorne odluke, u cilju stvaranja tržišta koje je atraktivno za investicije, na kojem se pruža univerzalna usluga visokog kvaliteta, operatori posluju po tržišnim principima a korisnici usluga imaju mogućnost izbora i jeftinu uslugu. Daljim razvojem došlo bi do razvoja dinamičkog modela poštanskog tržišta, koji bi predstavljao podršku u odlučivanju, kao dopunu postojećem ekspertskom znanju.

5. Zaključak

Poštansko tržište treba prilagoditi nacionalnim i razvojnim prioritetima EU, kroz digitalizaciju društva i inovacije u poštanskoj delatnosti. Prikupljanje i obrada podataka o tržištu prema preporukama ERGP-a je složen zadatak i zahteva dodatani napor kako RATEL-a

tako i poštanskih operatera koji treba da prilagode svoje izveštavanje. Podaci o tržištu poštanskih usluga Republike Srbije se na sistematizovan način prikupljaju već 9 godina, tako da se stvorio respektabilan uzorak podataka koje bi na adekvatan način trebalo iskoristiti kao alat podrške u donošenju strateških odluka.

U tom smislu je neophodno razviti dinamički, ekspertski model za praćenje tržišta poštanskih usluga, kako bi se ono ažurno i kontinualno pratilo. Cilj ovog rada je, između ostalog, da promoviše potrebu za izradom i implemenatcijom ekspertskog modela, kroz stvaranje stručnog tima sastavljenog od eminentnih stručnjaka koji bi u saradnji sa RATEL-om radili na ovom pitanju.

Krajnji cilj je razvoj alata visoke upotrebne vrednosti, koji će biti od koristi ne samo Agenciji i državi, već i poštanskim operatorima, korisnicima usluga, potrošačima, proizvođačima, tj. svima u procesu distribucije robe od proizvođača do potrošača.

Literatura

- [1] European Commision, Directives 97/67/EC, 2002/39/EC, 2008/6/EC;
- [2] S. Gezović, P. Milić, Uticaj ERGP na uspostavljanje jedinstvenog tržišta poštanskih usluga EU, XXXIV Simpozijum o novim tehnologijama u poštanskom i telekomunikacionom saobraćaju – Postel 2016, pp. 137-148, novembar 2016;
- [3] L. Gligorić, Značaj i ograničenja kvantitativnih metoda analize tržišta poštanskih usluga, XXXIII Simpozijum o novim tehnologijama u poštanskom i telekomunikacionom saobraćaju – Postel 2015, pp. 99-108, decembar 2015;
- [4] ERGP: Joint Opinion of the Body of European Regulators for Electronic Communications (BEREC) and the European Regulators Group for Postal Services (ERGP), 2015;
- [5] European Commission, WIK Consult GmbH, A.K. Dieke, James I. , Campbell Jr., C. Muller, A. Niederprum, A. de Streel, S. Thiele and C. Zanker: "Main Developments in the Postal Sector (2010-2013), Final Report, 2013;
- [6] ERGP, Flash of the ERGP report on core indicators for monitoring the european postal market, final report, December 2017;
- [7] Zakon o poštanskim uslugama (Službeni glasnik RS, br. 18/05, 30/10, 62/14);
- [8] Copenhgen economics: "Main Developments in the Postal Sector (2008-2010), November 2010;

Abstract: *The European postal market is rapidly changing. Market analysis and development is carried out by the European Regulatory Group for Postal Services - ERGP, which is an European Comission advisory body. The analysis is done by monitoring key market indicators that are subject of revision. Ratel (NRA-National Regulatory Agency of Serbia) actively participates in the work of the ERGP related to the mentioned analyzes and in the preparation of appropriate reports. By applying the EU concept to the postal market of the Republic of Serbia, benefits in the analysis of the postal services market can be realized, which is a good starting point for making appropriate regulatory decisions. This paper tries to explore the benefits of the whole concept and possibilities of its implementation, and can be a good starting point for creating a dynamic model for monitoring of the national postal market.*

Keywords: *postal market, ERGP - The European Regulators Group for Postal Services, data collection, market models;*

EU KEY POSTAL MARKET INDICATORS AND THEIR POSSIBLE IMPLEMENTATION IN ANALYSING OF THE SERBIAN POSTAL MARKET

Goran Paunović, Nikola Trubint